

НОРМА ТА НОРМАТИВНІСТЬ ЯК РЕГУЛЯТОР ВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: КОМУНІКАТИВНО-РЕГУЛЯТИВНА ЛАКУНАРНІСТЬ

Сьогодні когнітивна лінгвістика керується принципами антропоцентризму – людського фактору в процесі пізнання номінації феноменів навколишнього світу [2: 3]. Тому, в новому світлі постають процеси нормалізації та девіації в мові, дослідження та опис комплексу питань, присвячених номінативному потенціалу неологізмів, їх можливості фіксувати, накопичувати та відтворювати у свідомості індивіда певний осмислений ним фрагмент реального світу.

Мовна норма формується відповідно до потреб суспільства. Прогрес, або еволюція мовної норми пояснюється адаптацією до певного синхронічного соціально-культурного етапу розвитку мовного колективу. Зміни в суспільному житті неминуче призводять до змін комунікативного стандарту. Перші тенденції до потенційних змін у нормі проявляються в узусі. Якщо ці зміни задовольняють потреби мовців, вони можуть зазнавати конвенціоналізації, і, як наслідок, – нормалізації. Такі зміни втрачають дескриптивні (узуальні) характеристики і набувають прескриптивний (стандартний) статус.

Як *лінгвістична категорія норма* розуміється нами як сукупність мовних історично сформованих та конвенціональних засобів, що підпорядковуються системі мови та сприймаються її носіями як еталон суспільного спілкування у певний період еволюції мови і суспільства [1: 440].

В мовні практики постійно спостерігається протистояння, опозиція між потребами суб'єктів дискурсу під час актуалізації регулятивної мовленнєвої діяльності (узуальними потребами) і прескриптивною нормою, що її обмежує та позбавляє гнучкості. Відповідно, норма (у вигляді прескриптивних стандартів) може не відповідати потребам комунікантів у повному часовому і просторовому фрагменті дійсності. Це, у свою чергу, призводить до порушення норм у вигляді індивідуальної креативної діяльності (відбору і реалізації ненормативних одиниць) і сприяє міграції субстандартних одиниць до традиційно нормативних стилів та прошарків. В такому випадку, ненормативні одиниці виконують функцію заповнення комунікативно-регулятивних лакун, задовольняючи регулятивні потреби суб'єктів дискурсу.

Під *комунікативно-регулятивною лакунарністю* ми розуміємо відсутність (або неефективність) у певному реєстрі мовлення (у нашому випадку у нормативній мовній площині) вербальних засобів для ефективної мовленнєвої регуляції поведінки членів мовного колективу.

Номінативний простір мови надає її користувачам безліч нормативних лексичних і фразеологічних одиниць, здатних покрити комунікативний

простір, переважно в неекспресивній або малоекспресивній площині. Коли виникає потреба в актуалізації підсистемної експресії, суб'єкти дискурсу, як правило, звертаються до ненормативних одиниць, інтенсивність експресивного потенціалу яких значно вище за експресивний потенціал номінативних (нормативних одиниць). Отже, до засобів, здатних нейтралізувати комунікативно-регулятивну лакуарність, що проявляється у відсутності нормативних одиниць з належним ступенем інтенсивності, які були б здатні задовольнити потреби комунікантів у нормативних реєстрах дискурсу. У пошуках підсилення змісту, суб'єкт звертається до максимально експресивної бази мови – субстандарту, межі якого визначаються з кордоном зі стандартом – від знижено-розмовного реєстру до заборонених у вживанні одиниць.

Отже, субстандарт, являючи собою детабуїзований початок, необхідний для функціонування мовної системи. З мови немислимо усунути консервативний початок, оскільки це загрожує самому існуванню мови як системи. У той же час елементи, які, на перший погляд, здаються виключно деструктивними та руйнівними для системи, по суті сприяють встановленню системної рівноваги [3]. Людина завжди прагне підсилити свою мовленнєву діяльність експресивними одиницями, оскільки, в основі підсистем лежить онтологічна риса прагнення людини до агресії (у широкому сенсі), що змушує її шукати більш активних та ефективних (тобто експресивних) засобів реалізації регулятивного впливу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Єрмоленко С. Я. Норма мовна // Українська мова. Енциклопедія / С. Я. Єрмоленко. – К., 2007. – 490 с.
 2. Жаботинская С. А. Когнитивные и номинативные аспекты класса числительных (на материале современного английского языка) / С. А. Жаботинская – М.: ИЯ РАН, 1992. – 216 с.
- Кудинова Т. А. Нормативность и языковой субстандарт [Електронний ресурс] / Т. А. Кудинова – Режим доступу: http://www.actualresearch.ru/nn/2010_2/Article/philology/kudinova.htm